

Torli cholgʻu mashgʻulotlarida oʻquvchi musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlanmalarni takomillashtirish boʻyicha izlanishlar

Sanʼatjon Yorqul oʻgʻli Xudoyqulov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tadqiqot torli cholgʻu mashgʻulotlarida oʻquvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlanmalarni takomillashtirish masalalariga bagʻishlangan. Tadqiqotda musiqiy tafakkur tushunchasining pedagogik va psixologik mohiyati, uning torli cholgʻu ijrochiligi jarayonida shakllanish xususiyatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, anʼanaviy va zamonaviy metodik yondashuvlar, interfaol oʻqitish usullari, kompetensiyaviy va shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim modellarining musiqiy tafakkurni rivojlantirishdagi samaradorligi oʻrganiladi.

Kalit soʻzlar: musiqiy tafakkur, torli cholgʻular, musiqa taʼlimi, metodik ishlanmalar, ijrochilik faoliyati, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim, musiqiy idrok, ijodiy rivojlanish

Research on improving methodological developments aimed at developing students' musical thinking in string instrument classes

Sanʼatjon Yorqul oglu Khudoykulov
Bukhara International University

Abstract: This scientific research is devoted to the issues of improving methodological developments aimed at developing students' musical thinking in string instrument classes. The research analyzes the pedagogical and psychological essence of the concept of musical thinking, the features of its formation in the process of string instrument performance on a scientific basis. Also, the effectiveness of traditional and modern methodological approaches, interactive teaching methods, competency-based and personality-oriented educational models in developing musical thinking is studied. The results of the research are aimed at enriching methodological developments in string instrument classes, developing scientific and practical recommendations that serve to systematically develop students' creative thinking, musical perception and artistic expression.

Keywords: musical thinking, stringed instruments, music education, methodological developments, performance activities, interactive methods, competency-based approach, person-centered education, musical perception, creative development

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning faqat bilim va texnik ko'nikmalarini emas, balki ularning tafakkurini, ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, san'at va musiqa ta'limida bu masala alohida ahamiyat kasb etadi, chunki musiqiy faoliyat bevosita inson tafakkuri, his-tuyg'ulari va estetik idroki bilan bog'liq jarayondir. Shu nuqtayi nazardan, torli cholg'u mashg'ulotlarida o'quvchi musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlanmalarni takomillashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

Musiqiy tafakkur o'quvchining musiqani anglash, tahlil qilish, badiiy obrazlarni idrok etish va ularni ijro jarayonida ifodalash qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Torli cholg'ular - dutor, tanbur, rubob, gijjak, skripka va boshqa cholg'ular - ijrochidan nafaqat texnik mahorat, balki chuqur musiqiy tafakkur va badiiy his etishni talab qiladi. Shuning uchun torli cholg'u mashg'ulotlari jarayonida musiqiy tafakkurni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, torli cholg'ularni o'qitishda ko'pincha texnik mashqlar va asarlarni mexanik takrorlashga urg'u beriladi. Bu holat o'quvchilarning musiqani ongli idrok etishi va ijodiy yondashuvini cheklab qo'yadi. Shu bois metodik ishlanmalarni takomillashtirish, musiqiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik usullarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi - torli cholg'u mashg'ulotlarida o'quvchi musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlanmalarni ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularni takomillashtirish yo'llarini asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Musiqiy tafakkur tushunchasi va uning pedagogik mohiyati

Musiqiy tafakkur - bu musiqiy tovushlar tizimini idrok etish, ularning o'zaro bog'liqligini anglash, badiiy mazmunini tushunish va ijodiy talqin qilish qobiliyatidir. Psixologik tadqiqotlarda musiqiy tafakkur eshitish, xotira, tasavvur va emotsional sezgirlik bilan chambarchas bog'liq jarayon sifatida talqin qilinadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan musiqiy tafakkur musiqa ta'limining asosiy maqsadlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning musiqiy savodxonligi, ijrochilik madaniyati va estetik didini shakllantiradi. Torli cholg'u mashg'ulotlarida musiqiy tafakkur quyidagi komponentlar orqali namoyon bo'ladi: musiqiy eshitish, ritmik sezgi, melodik va garmonik tahlil, badiiy ifoda va ijodiy yondashuv.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqiy tafakkur faqat nazariy bilimlar orqali emas, balki faol ijrochilik jarayonida shakllanadi. Shu sababli torli cholg'u mashg'ulotlarida metodik ishlanmalar musiqiy tafakkurni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi zarur.

Torli cholg'u mashg'ulotlarining musiqiy tafakkurni rivojlantirishdagi o'rni

Torli cholg'u mashg'ulotlari o'quvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Cholg'u chalish jarayonida o'quvchi musiqiy matnni o'qiydi, eshitadi, tahlil qiladi va ijro orqali ifodalaydi. Bu esa tafakkurning faol ishlashini ta'minlaydi.

Torli cholg'ularda ijro etiladigan asarlar ko'pincha murakkab melodik va ritmik tuzilishga ega bo'lib, o'quvchidan ongli tahlil va badiiy talqinni talab qiladi. Ayniqsa, milliy kuy va maqomlarni o'rganish jarayonida musiqiy tafakkur chuqur rivojlanadi, chunki bu asarlar milliy lad, ohang va ifoda vositalariga boy.

Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, agar mashg'ulotlar faqat texnik mashqlar bilan cheklanib qolsa, o'quvchining musiqiy tafakkuri yetarli darajada rivojlanmaydi. Shu bois metodik ishlanmalarni takomillashtirish zarur.

Musiqiy tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar

Torli cholg'u mashg'ulotlarida musiqiy tafakkurni rivojlantirish uchun bir qator samarali metodik yondashuvlar mavjud:

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv

Bu yondashuv o'quvchining individual musiqiy qobiliyatlari, qiziqishlari va tafakkur darajasini hisobga olishni nazarda tutadi. Har bir o'quvchi bilan individual ishlash musiqiy tafakkurning samarali rivojlanishini ta'minlaydi.

Kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuv nazariy bilimlarni amaliy ijro bilan uyg'unlashtiradi. Bu jarayonda o'quvchi musiqani nafaqat chaladi, balki uni anglaydi, tahlil qiladi va ijodiy talqin etadi.

Interfaol metodlar

Savol-javob, musiqiy tahlil, solishtirish, improvizatsiya va ijodiy topshiriqlar musiqiy tafakkurni faollashtiradi. Interfaol metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi.

Tahliliy-ijodiy yondashuv

Asarlarni tahlil qilish, ularning mazmuni va ifoda vositalarini aniqlash musiqiy tafakkurni chuqurlashtiradi. Ijodiy topshiriqlar esa tafakkurning erkin rivojlanishiga xizmat qiladi.

Metodik ishlanmalarni takomillashtirish yo'llari

Metodik ishlanmalarni takomillashtirishda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur:

- texnik mashqlarni badiiy mazmun bilan boyitish;

- musiqiy tahlil va ijodiy topshiriqlar ulushini oshirish;
- milliy va jahon musiqasi namunalarini uyg'un qo'llash;
- audio va video materiallardan foydalanish;
- ansambl va jamoaviy ijroga e'tibor qaratish.

Bu yo'nalishlar musiqiy tafakkurni rivojlantirishda muhim pedagogik samara beradi.

Xulosa qilib aytganda, torli cholg'u mashg'ulotlarida o'quvchi musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlanmalarni takomillashtirish musiqa ta'limining muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va interfaol yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan metodik ishlanmalar o'quvchilarning musiqiy idroki, ijodiy fikrlashi va badiiy ifoda qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Torli cholg'u mashg'ulotlarini ilmiy asoslangan holda tashkil etish orqali o'quvchilarda chuqur musiqiy tafakkur, estetik did va ijrochilik madaniyati shakllanadi. Shu bois musiqa ta'limi amaliyotida metodik ishlanmalarni doimiy ravishda yangilash va takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Tadqiqotda ilgari surilgan xulosalar va tavsiyalar torli cholg'u ta'limining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34
2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945
3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56
4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362
5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120
6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031
7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150

8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. *Science and education* 3 (5), 1326-1331
9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (5), 1549-1555
10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374
11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101
12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118
13. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. *Scientific progress* 2 (3), 1013-1018
18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендация в вузе по сфере музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (4), 921-927
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. *Science and Education* 4 (2), 1069-1075

24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. Science and Education 4 (3), 545-551
25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. Scientific progress 2 (4), 380-385
26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. Scientific progress 2 (4), 108-113
27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. Scientific progress 2 (3), 1032-1037
28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. Science and Education 4 (7), 345-349
29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. Science and Education 6 (1), 21-27
30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2, 955-960